

Timo Kunttu

Tiirismaan hiihto- ja laskettelukeskuksen historia

Vuori, saari, laskettelukeskus

Suomen vuoristot. Sanapari kuulostaa yhteen sovittamattomalta, naurettavalta. Suomihan on alava, pohjoista kohti hieman kumpuilemaan äityvä maa. Muutamia vuori-statuksen korkeudellaan ansaitsevia huippujakin kutsutaan kotoisasti tuntureiksi, kuin alleviivaten niiden eroa vaikkapa Keski-Euroopan vuoriin. Suomessa ei siis ole varsinaisia vuoria. Näin ei ole ollut aina.

Muinaisen Suomen poikki on kulkenut kaksikin poimuvuoristoa, Karelidit ja Svekofennidit. Edelliset ulottuivat Laatokalta Länsi-Lappiin ja jälkimmäiset Suomen eteläosien halki edelleen Ruotsin puolelle. Muinaisvuorten jäänteet ovat nykyäänkin nähtävissä muutamina ympäristöään huomattavasti korkeammalle kohoavina maastokohtina, kuten Koli ja Tiirismaa. Kohoumat ovat säilyneet niiden runsaina pitoisuuksina sisältämän, kulutusta hyvin kestävän kvartsiitin vuoksi. Viimeisimmän jääkauden jälkeen eteläisen Suomen alueen ollessa vielä enimmiltä osin veden vallassa menneistä vuorijonoista Lounais-Hämeessä ja Päijänteen alueella muistuttavat kumpareet muodostivat vähäisiä saaria valtavaan Ancylysjärveen. Myös nykyisen Etelä-Suomen korkein kohta, Hollolassa Iso-Tiilijärven takana sijaitseva Tiirismaa pilkisti kymmenisen tuhatta vuotta sitten Ancylysjärven viileistä laineista.¹ Nykyihminen on hyödyntänyt omalla tavallaan Tiirismaan nyt jo 223 metriin merenpinnan yläpuolelle kohoavaa profiilia: sinne on sijoitettu niin radio- ja televisiolähetysasema kuin laskettelukeskuskin.²

Tiirismaan hiihtokeskuksen alkuvaiheet 1966-1968

Jo vuonna 1948 Lahden Hiihtoseuran silloinen toiminnanjohtaja Toivo Tarvanen totesi kauan kaavaillun hiihtohotellin sijoittamista puntaroidessaan: ”*Tiirismaan maasto tarjoaa mahdollisuudet esim. nyt meillä muotiin tulossa olevan pujotteluhiihdon harrastamista ja ensiluokkaista hiihtolomailua varten. Ja miten välttämätöntä olisi tämä sekä vielä lähempänäkin kaupunkia oleva hiihtohotelli nimenomaan Lahden Kaupungin tulevaisuutta ja Salpausselän hiihtojen jatkuvaa kasvua ajatellen. ... Monet hyvät suunnitelmat, joita jo on olemassakin, odottavat vain toteuttajiaan.*”³ Alueen mahdollisuuksista oltiin tietoisia. Lasketteluharrastus oli kuitenkin vielä lapsenkengissään, eikä laskettelukeskukselle varmastikaan olisi aivan vielä ollut riittävästi käyttäjiä, jotta sellaisen perustaminen olisi maksanut vaivan. Suunnitelmat saivat odottaa toteuttajiaan vielä hyvän tovin.

Uudelleen rinne löysi tiensä asialistan kärkeen LHS:n johtokunnan antaessa syksyllä 1965 pujottelujaoston tehtäväksi etsiä Lahden lähiympäristöstä sopivaa rinnettä hiihtokeskuksen

¹ <http://www.environment.fi/default.asp?node=9093&lan=FI>

² <http://fi.wikipedia.org/wiki/Hollola#Tiirismaa>

³ Toivo Tarvanen, Salpausselän Hiihtojen 1948 käsiohjelma (LHS 294:76) s.25-35. HIM käsiarkisto.

perustamiseksi.⁴ Heti keväällä 1966 Raimo Hammar tekikin Evert Pasulan tilalta noin 11 kilometrin päässä Lahdesta löydön, joka sopisi erinomaisesti tarkoituksiin. Kauppakirja 11 hehtaarin kokoisen alueen ostamisesta allekirjoitettiin 15.9.1966.

Hiihtokeskuksen perustamishankkeen nytkähdettyä viimein liikkeelle tapahtumat seurasivat nopeasti toisiaan. Hiihtokeskuksen rakentamis- ja kehitystyö aloitettiin vauhdilla neljävaiheisen, vuoteen 1975 ulottuvan suunnitelman mukaisesti. Metsä- ja uittoväline Oy:ltä hankittiin rinteeseen Linson -hissi, metsää myytiin, rinnettä raivattiin, sähkölinjat vedettiin. Tavoitteena oli saada rinne laskettelukuntoon jo alkutalvesta 1967. Muun muassa hissintoimituksessa ja pitkän syksyn vuoksi metsänkaadossa ilmenneet ongelmat kuitenkin viivästyttivät avajaisia tammikuuhun 1968. Asiantuntija-apua Tiirismaan hiihtokeskuksen suunnittelu- ja rakennusvaiheessa tarjosivat mm. arkkitehti Lauri Saarinen, insinöörit K. Hämäläinen, Nyyrö Koskela, Esko Paalanen ja Juha Eskola, johtajat Tauno Juurtola ja Karl Ebb, kunnanjohtaja Tarmo Palonen, rakennustarkastaja Väinö Sipilä, kalastusmestari P. Heino, metsänhoitaja Pesola ja metsäteknikko Niilo Vähätalo.⁵

Tiirismaan Tuki -toimikunta perustettiin 15.11.1967 ”esittämään ja kehittämään ideoita sekä tutkimaan ja löytämään erilaisia rahoitus- ja toteuttamismahdollisuuksia Tiirismaan alueen rakentamisessa ja käytössä”. Puheenjohtajaksi valittiin Raimo Hammar, varapuheenjohtajaksi kunnanjohtaja Tarmo Palonen ja muiksi jäseniksi apulaisiännöitsijä Bert Renvall, talousneuvos Uuno Ahonen, matkailuasiamies Allan Hilamo, varatuomari Reino Gynther, urheilutoimenjohtaja Pentti Tiilikainen sekä LHS:n edustajat Toivo Lehtovuori ja Lasse Pirskanen.⁶ Mainituista varsinkin Hammaria ja Lehtovuorta voidaan kuvailla Tiirismaan hiihtokeskuksen henkiseksi isähahmoiksi ja tukipilareiksi, siksi merkittävä oli heidän roolinsa hiihtokeskuksen synnyttämisessä ja sen toiminnan jatkumisessa. Miltei ensitöikseen Tiirismaan tuki -toimikunta ehdotti kansanurheilun ja massaurheilun asettamista etusijalle rinteen käytössä ja kilpaurheilun sovittamista toimintaan niin, ettei se häiritse yleistä käyttöä. Tämä ”perherinne -periaate” säilyi johtoajatukseksi keskuksen koko aukiolohistorian ajan. Lisäksi toimikunta mm. antoi Tiirismaalla keskuksen perustamisesta aina sen sulkemiseen asti tukikohtaansa pitäneelle LHS:n pujottelujaostolle (vuodesta 1988 alppijaosto) tehtäväksi suunnitella ja toteuttaa suurelle yleisölle avoin laskettelukoulu. Keskuksen toiminnan vakiinnuttua Tiirismaan Tuki -toimikunta lakkautettiin 12.1.1970 ja tilalle perustettiin LHS:n organisaatioon Tiirismaa -jaosto hoitamaan ja valvomaan käytännön asioita. Sen ensimmäiseen kokoonpanoon kuuluivat Henrik Wahlroos (pj.), Toivo Lehtovuori, Reino Ruoti ja Jouko Sinkkanen.⁷

Ensimmäiset toimintavuodet ja 1970-luku: talkoovoimalla läpi harmaan kiven

Tiirismaan hiihtokeskuksen ensimmäinen kausi oli alkupuoleltaan vähäluminen tyypistäen kauden lyhyenlaiseksi, mutta keskus ehti silti osoittaa elinkelpoisuutensa ja potentiaalinsa lievistä ”lastentaudeista” (mm. hiihtohissin yleisestä poikkeavan toimintakäytännön aiheuttamat sekaannukset laskettelijoiden keskuudessa) huolimatta. Parhaina päivinä rinteen juurella kävi 300–350 autoa ja laelle noustiin hissillä 3000–3700 kertaa. Kaikkiaan nousuja kertyi 68 046 kappaletta Seuraavalla kaudella määrä oli komeat 139 117 ja kaudella 1971–1972 jo 226 856.⁸ Kansa alkoi löytää paikan, eikä ihme: olihan kyseessä erinomaisella sijainnilla siunattu Etelä-Suomen korkein

⁴ LHS:n arkisto, kansio Ck:2, pöytäkirja LHS:n Tiirismaan Tuki –toimikunnan perustavasta kokouksesta Hiihtokeskus Tiirismaan kahviossa 15.11.1967

⁵ LHS:n arkisto, kansio Da:6, LHS:n toimintakertomus 1.7.1966–30.6.1967

⁶ LHS:n arkisto, kansio Da:6, LHS:n toimintakertomus 1.7.1967–30.6.1968

⁷ LHS:n arkisto, kansio Da:6, LHS:n toimintakertomus 1.7.1969–30.6.1970

⁸ LHS:n arkisto, kansio Da:6, LHS:n toimintakertomus 1.7.1967–30.6.1968

rinne. Ensi alkuun hissilippujen hinnat olivat erittäin huokeat verrattuna muihin hiihtokeskuksiin, mutta kaudella 1971–1972 hintoja oltiin taloudellisista syistä pakotettuja korottamaan maan yleistä hintatasoa vastaaviksi. Samalla kaudella Tiirismaa myös kannatti taloudellisesti ensi kertaa ja tuotti hieman voittoaakin.⁹ Varoja hankittiin lipputulojen lisäksi kahvion vuokraamisesta, mainospaikkojen myymisestä ja välinevuokrauksesta. Aivan kaikesta ei kuitenkaan peritty hintaa: vapaavuoroja Tiirismaalla käyttivät mm. Vierumäen ja Pajulahden urheiluopistot ja Hollolan koulut.

Vaikka hiihtokeskuksen ylläpito vaatii lukemattomia työtunteja, selvittiin Tiirismaalla aina huomattavan vähäisellä määrällä vakinaisia työntekijöitä. Ensimmäisen kauden aikana keskuksen henkilökunta muodostui kolmesta henkilöstä: Tiirismaan vanhimman arvovaltaista tointa hoiti Olavi Luode, 565 metriä pitkän hissien hoitajana työskenteli Unto Reijonen ja lippuja myi rouva Pasuri. Tiirismaan vanhimman, samoin kuin toimenkuvan perineen mäkimestarin ja rinnepäällikönkin, työtehtävien kirjo oli varsin laaja, sillä siihen kuuluivat niin rinnealueen päivittäiset huolto- ja muut ylläpitävät toimet, valvonta, työnjohto, keskuksen kehitysideointi kuin henkilökunnan palkkauskin. Tehtävään ei siten kelvannut kuka tahansa, vaan rinneisännältä vaadittiin melkoista yleistaitoisuutta ja tarmokkuutta. Tiirismaan mäkimestareina toimivat vuosien varrella mm. Erkki Rytteri (1971–1976), Niilo Lempinen (1976–1979) ja Hannu Yrjölä (1979–1996).

Talkootyöllä oli rinnekoneiston ja palkatun työvoiman vähäisyydestä johtuen suuri merkitys Tiirismaan hiihtokeskuksen synnyssä, ylläpidossa ja kehittämisessä. Vuosittain järjestettiin syksyisiä suurtalkoita ja useampia pienempiä talkootapahtumia mm. rinteeparannustöiden, kiinteistöjen remontoimien sekä alueen teknisen laitteiston huolto- ja uusimistöiden merkeissä. Varsinkin alussa, rakennettaessa rinteiden pohjaa mm. kiviä raivaamalla ja täytetään avulla, oli monien hartioiden voimin tehdyllä työllä perustava merkitys, joka yhä on nähtävissä. Vielä 1970-luvulla suuri osa töistä tehtiin ilman lapiota hienostuneempia apuvälineitä, joten vapaaehtoistyövoima oli enemmän kuin tervetullutta: se oli välttämätöntä. Hyväksi onneksi talkooinnostus oli suurta. Esimerkiksi vuoden 1967 suurtalkoisiin saatiin mukaan noin 600 vapaaehtoistyöntekijää. Vuoteen 1971 mennessä talkootöitä oli tehty jo yli 4000 tuntia. Muun muassa pujottelu- ja Tiirismaajaoston puheenjohtajana LHS:n organisaatiossa toiminut Veli-Pekka Jokinen muistaa:

”Mutta se todettiin, että jos meinataan todella pitää rinne hyvässä kunnossa ja sehän oli pääasia, että siellä ei sitten ole enää kiviä näkyvissä. Ja meidän raivattiin valtavasti talkoilla niitä kiviä ja eri kohteita, tehtiin ihan fyysistä lapiotyötä parina kolmena kesänä ja syksynä, että saatiin se rinteiden pohja kuntoon. Se oli semmoista talkootyötä, jossa väännettiin ja ammuttiinkin vähän kiviä, vaikkei ollut lupaakaan. Saatiin kerrankin poliisit sinne sitten. Siinä mielessä se oli kyllä käsityötä ensimmäiset vuodet. Se oli se valtava innostus, joka oli sillä porukalla... Että siinä mielessä se oli hyvinkin pitkälle sitä, sanotaanko vanhaa talkoohenkeä.”¹⁰

⁹ HIM kirjasto: LHS:n historiikki

¹⁰ Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

Talkoojoukot koostuivat pääasiassa Lahden Hiihtoseuran jäsenistöstä, enimmäkseen pujottelu- ja Tiirismaajaostosta, mutta täydennystä saatiin säännöllisesti myös Lahden Varuskunnan reippaista varusmiehistä. Rinnekahvion ylläpitäminen puolestaan lepäsi LHS:n naisväen harteilla.

Talkoojoukkojen motivointi oli tärkeää. Henkeä pidettiin yllä erilaisilla yhdessäolotilaisuuksilla, kuten saunailloilla. Palkinto uurastuksesta saattoi tulla vaikkapa Tiirismaan kausikortin muodossa. Jonkin aikaa oli jokakeväisenä tapana, että talkootöissä kunnostautuneet pakkautuivat bussiin ja suuntasivat kohti pohjoista, Luostolle tai Pyhätunturille:

*”Pojat oli mielellään töissä. Ja sitten se oli oikea kilpailukin, että ketkä sinne varmasti pääsee, sillä bussi oli kyllä aina aivan täysi.”*¹¹

Tiirismaan toimintaa kehitettiin ja laajennettiin alkuvuosina määrätietoisesti. Ainoana merkittävänä takaiskuna voidaan pitää sitä, että toimintakauden 1968-1969 aikana jouduttiin luopumaan haaveesta saada Tiirismaan laelle hiihtohotelli. Syynä oli Messilän lomakeskuksen perustaminen aivan Tiirismaan lähituntumaan.¹² Messilän ja Tiirismaan välille syntyikin vuosikymmenien ajaksi omintakeinen yhteistyö- ja kilpailusuhde, joka lopulta johti naapurusten yhdistymiseen 1990-luvulla. Siihen asti yhteistoimintaa harjoitettiin mm. tamppauskoneen ja muun rinnekaluston yhteiskäytön, hissilippujen hintojen yhtenäistämisen, yhteismarkkinoinnin ja 1980-luvun jälkipuoliskolla yhteislipun muodossa. Ehkä erikoisin, mutta samalla rinteiden läheistä suhdetta hyvin kuvaava yhteistoiminnan muoto oli 1980-luvulla laskettelijoille järjestetty ”hinauskyyditys” moottorikelkan perässä peltojen yli keskuksesta toiseen. Näin asiakkaan ei tarvinnut siirtää omaa autoaan parkkialueelta toiselle tai edes irrottaa suksia jalastaan halutessaan vaihtaa rinnettä.¹³ Jälkikäteen voi vain arvailla, millä tavoin rinnehotellin rakentaminen Tiirismaalle olisi muuttanut kahden keskuksen kilpailuasetelmaa. Hotellihankkeen sijaan Tiirismaalla keskityttiin toiminnan edistämiseen kaikilla muilla osa-alueilla. Rinnekahviota ja huoltotiloja laajennettiin ja uusittiin, rinnevalaistusta lisättiin ja välineistöä, mm. lumiskootteri, hankittiin. Vuonna 1970 rinteeseen ostettiin toinen hissi, jonka asennukseen saatiin avuksi armeijan helikopteri. Mainittakoon, että vuonna 1971 Suomessa oli hiihtohissejä kaikkiaan 50 paikkakunnalla, joista Pohjois-Suomessa sijaitsi 15 ja Etelä-Suomessa 35. Kahdella hissillään Tiirismaa lukeutui aikansa edistyksellisten laskettelu- ja hiihtokeskusten joukkoon. Vuonna 1971 rinne sai lähtölavan myötä neljä metriä lisäkorkeutta ja kurottui näin 114 metriin. Itse rinteiden profiilia muokattiin myös. Esimerkiksi vuonna 1971 sitä leikattiin opistonjohtaja Tauno Juurtolan ohjeiden mukaisesti siirtämällä 2000 kuutiometriä maata alemmas kriittisiin paikkoihin.¹⁴ Vuonna 1972 Tiirismaan mainostettiin olevan ainoa kansainväliset suurpujottelumitat täyttävä mäki Etelä-Suomessa. Tuolloin mäellä laskettiin olevan pituutta 570 metriä, korkeuseroa 106 metriä ja rinteellä laajuutta 10 hehtaaria. Kahdella hiihtohissillä yllettiin 1800 nousun tuntimäärään. Rinteiden palveluihin kuuluivat kahvio-ruokala, täydellinen välinevuokraamo, hiihtokoulu, lastenkaitsija viikonloppuisin, jatkuva rinnemusiikki sekä perinteisemmän hiihdon ystävien iloksi murtomaalatuverkosto.¹⁵ Välinevuokraamo saatiin toimimaan asiakkaiden tarpeita vastaavalla tavalla suurelta osin Esko Järvinen Oy:ltä saadun materiaallisen avun turvin. Kauden 1976–1977 aikana rinteiden juurelle raivattiin tilaa karavaanareille vaunuineen. Ensiaskel matkailuvaunuväen huomioimiseksi oli otettu jo vuonna 1974, kun Hannu Yrjölä ja Veli-Pekka Jokinen olivat saaneet idean uudesta palvelumuodosta ja alkaneet toteuttaa sitä. Karavaanaritoiminta olikin liki koko Tiirismaan hiihtokeskuksen toiminta-ajan monitoimimies Hannu Yrjölän kontolla. Tiirismaalta Yrjölä siirtyi isännöimään Messilän camping-aluetta.

¹¹ Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

¹² HIM kirjasto: LHS:n historiikki

¹³ Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

¹⁴ HIM kirjasto: LHS:n historiikki

¹⁵ LHS:n arkisto, kansio Hd:12

Vasta-alkajia ja hieman edistyneempiä laskettelijoita varten perustettiin hiihtokoulu, jonka ohjauksesta vastasivat Lahden Hiihtoseuran jäsenet. Vaikkei opetustoiminta 1970-luvulla vielä kovin järjestäytyntä ollutkaan, olivat opettajat enimmäkseen Alppihiihdonopettajat ry:n kurssien läpäisseitä, virallistettuja hiihdonopettajia. Monet heistä olivat myös kilpalaskijoita. Varsinaisen opetustyön he ohella osallistuivat myös valvonta-, ohjaus-, toimitsija- ja ensiaputoimintaan.¹⁶ Aikaansa reilusti edellä oli yhden laskettelukauden ajan (1970–1971) Tiirismaan hiihtokoulutusta vetänyt saksalaissyntyinen Jo Niemeyer. Hän toi uutuutena harjoitteluun suorituksen kuvaamisen televisiokameroilla ja tallenteen katselun opetusmielessä. Idea ei tuolloin vielä ottanut toivotulla tavalla tulta, mutta jäi historiaan yhtenä varhaisimmista kyseisen valmennusmetodin kokeiluista Suomessa.¹⁷ Suurimman osan 1970-lukua hiihdonopetuksesta Tiirismaalla vastasi Hiihtokoulu Järvinen. 1980-luvulla hiihtokoulua vetivät mm. Matti Nikkinen ja Erkki Raita, menestyksekkäiden alpinistisiskosten Henna ja Pia Raidan isä.

Vaikka rinteen käyttö keskittyikin harrastuslasketteluun, pidettiin Tiirismaalla kilpailuitakin, LHS:n jäsentenvälisistä ja piirikunnallisista kilpailuista aina virallisiin SM-kilpailuihin asti. Salpausselän kisojen yhteydessä järjestettiin pujottelukilpailut Tiirismaalla aina vuoteen 1988 saakka. Ratoja oli kaksi ja rinteen laajuus mahdollisti kilpailuiden pitämisen samanaikaisesti harrastuslasketteluun kanssa kummankaan häiriintymättä.¹⁸ Vuonna 1971 hankittiin huippuluokan ajanotin juuri kisatarkoitukseen: Heijerin uudella sähköisellä ajanottolaitteella eroteltu luontui tuhannesosasekunnin tarkkuudella, joten kilpailijat saatiin kyllä paremmuusjärjestykseen, olipa kisa kuinka tasainen tahansa. Kilpailuiden lisäksi LHS:n kilpa-alpinistit käyttivät Tiirismaata harjoitteluun ja rinne tarjosi erinomaiset olosuhteet varsinkin nuorten lajiharjoitteluun. Oman rinteen ”takapihalteen” saaneille LHS:n kilpalaskettelijoille alkoi kertyä menestystäkin seuran varsinaisen alppitähden, Raimo Mannisen, esimerkkiä seuraten. 1970-luvulla kilpauransa aloittaneet Petri Tuominen, Sari Kivistö, Janne Frisk sekä Janne Järvinen esimerkiksi kuuluivat maajoukkuevalmennusryhmään.¹⁹ Myöhemmin LHS:n pujottelu- ja alppijaoston lajikirjon edustajista ovat SM-tasolla menestyneet mm. Sami Tikkanen, Maria Käppi, Annika Knuuttila, Henna Raita, Jarkko Tuomi, Soili Puukko, Antti Ingberg, Karhu, Lauri Lassila ja Mari Kuvaja.²⁰

Rinnekaluston vähydestä ja kehittymättömyydestä johtui myös tuolloisten rinteiden poikkeavuus nykyisestä: ilman nykytehoista ja usein tapahtuvaa koneellista rinteentasausta sekä lumetusta rinteet muokkautuivat helposti töyssyisiksi, kuin kumparelaskumäiksi. Tällä puolestaan oli vaikutuksensa jopa laskettelutekniikkaan: kehittyi muun muassa aivan omanlaisensa kumparekäännöstekniikka, jota laskettelukouluissakin ahkerasti opiskeltiin.²¹ Hiihtokeskuksen alkuvaiheessa rinnetamppauskin suoritettiin ilman koneita, joukkovoimalla: ”*Siellä oli se tilanne, että monta kertaa kun tuli lunta, niin siellähän oli koko pujottelujaoston väki tramppaamassa, että sai sen lumen kiinni. Ihan fyysisesti.*”²² Koneellinen tamppaus aloitettiin kuitenkin varsin pian, ja rinteiden hyvästä kunnosta tulikin Tiirismaan ylpeydenaihe ja mainosteema.

Hiihtokeskuksen toiminta ja menestys oli ennen keinolumetusta täysin riippuvainen kulloisenkin kauden lumi- ja pakkastilanteesta. Tämä haavoittuvuus ja polttava tarve lumitykytykselle huomattiin Tiirismaallakin heti ensimmäisistä aukiolokausista lähtien. Varsinkin Lahden Hiihtoseuran pujottelujaostossa asia todettiin kiireelliseksi.²³ Keinolumetuksen aloittamismahdollisuuksia

¹⁶ LHS:n arkisto, kansio Ck:1

¹⁷ Haastattelu: Matti Koskela 28.11.2005

¹⁸ LHS:n arkisto, kansio Hd:12

¹⁹ Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

²⁰ HIM kirjasto: LHS:n historiikki

²¹ Haastattelu: Matti Koskela 28.11.2005

²² Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

²³ LHS:n arkisto, kansio Cb:4

alettiin tutkia aktiivisesti vasta vuodesta 1976 lähtien asiaa hoitamaan nimetyn työryhmän toimesta. Työryhmä totesi Ilmatieteen laitoksen vuosina 1973–1975 tekemien ilman lämpötilamittauksien kuukausikatsauksien perusteella, että laskettelupäiviä olisi tarkasteluajankohtana voitu keinoletun avulla lisätä noin 120 prosentilla. Lumitykkien tarvitseman veden hankinnassa kohdatut ongelmat hidastivat kuitenkin yhä hankkeen toteutumista.²⁴ Vuonna 1978 suoritettun onnistuneen lumitykkikokeilun seurauksena kaudella 1979–1980 suoritettiin lumetus Vuokatista vuokratulla välineistöllä. Lumitykytys otettiin jokavuotiseksi tavaksi, sillä sen avulla rinteitä kyettiin parhaassa tapauksessa pitämään auki marraskuun alusta huhtikuun alkuun ja varsinkin toimintavarmuus epävarmojen kelien edessä parani. Lopputuloksena oli huomattavasti entistä parempi rinne, minkä myös laskettelijat panivat merkille.

1980-luku: kilpailu kiristyy, panokset kovenevat

Eräänlainen totuuden hetki oli koettu Tiirismaalla vuonna 1978, kun Lahden Hiihtoseura oli ollut myymäisillään noususuuntaista, muttei täysin tyydyttävää tulosta tehneen keskuksen. Kauppa ei kuitenkaan toteutunut ja keskuksen ylläpitämistä päätettiin jatkaa ja kehittämistyötä tehostaa. Tämän päätöksen tekemisessä oli tärkeässä osassa LHS:n tuolloinen puheenjohtaja, Toivo Lehtovuori. Tiirismaan hiihtokeskuksen järkkymättömänä puolustajana hän sai myymishankkeen innokkaimmatkin ajajat kääntymään kannoillaan ja antamaan tukensa Veli-Pekka Jokisen esittämille kehittämistoimille. Lähemmässä tarkastelussa löytyi myös tärkeä syy keskuksen tehottomuuteen: hisseihin oli kiinnitetty nousukapuloita vain 30 prosenttia niiden täydestä potentiaalista.²⁵ Ryhdyttiin toimeen: lisäkapulat hankittiin, lumitykytys aloitettiin ja varustelun sekä palveluiden tasoa alettiin kohentaa. Kun taitekohdasta oli selviydytty ja työhön sitouduttu, huomattiin panostuksen lyövän leiville, sillä hiihtokeskuksen palveluiden kysyntä ja sen myötä myös taloudellinen tuotto lähtivät välittömästi nousuun.

Laskettelu suosio koko perheen harrastuksena oli kasvamassa, mutta niin olivat myös kilpailupaineet uusien keskusten ilmaantuessa paisuvien markkinoiden apajalle kiihtyvään tahtiin. Jo asemansa vakiinnuttaneet laskettelukeskuksetkaan eivät voineet jäädä lepäilemään laakereilleen, vaan joutuivat paikkansa lunastaakseen alati kehittämään palveluitaan. Niin myös Tiirismaa, jonka imagoa perherinteenä päätettiin vuosikymmenen alussa vahvistaa hiihtokeskusten hakiessa erottautumiskeinoja yhä voimakkaammasta profiloitumisesta. Mäkimestari Hannu Yrjölä kuvaili Tiirismaan asiakaskuntaa: *”Tänne tullaan perheittäin. Asuntovaunuihmiset asuvat vaunuissaan. He tekevät itse ruokansa tai käyvät syömässä kahvilassa, jota muuten tullaan tulevaisuudessa muuttamaan enemmän grillityyppiseksi. Lahtelaiset eivät ehkä osaa kylliksi arvostaa sitä, miten hyvät mahdollisuudet heillä on. Etelä-Suomen korkein vuori on muutaman kilometrin päässä. Laskettelu tarjoaa hyvän vaihtoehdon nuorisolle hyvän harrastuksen parissa.”* Vuosittaisia yleisötapahtumia olivat mm. Uudenvuoden Yölasku ja Laskiaisen laskettelutapahtuma sekä kaksi kertaa vuodessa järjestetyt Jokamiehen pujottelukisat, Rinnediskot ja karavaanareiden kokoontumiset.²⁶ Mitä kilpalaskettelijoihin tuli, pienoisenä ongelmana koettiin rinteiden loivuus. Vuonna 1987 LHS:n pujottelun lajipäällikkö Erkki Raita totesikin Tiirismaan olevan hyvä rinne juniorilaskettelijoille, mutta ettei rinne täytä kilpapujottelun harjoitteluvaatimuksia 13-vuotiaista ylöspäin siinä saavutettavan liian pienen perusnopeuden vuoksi.²⁷ Tästä huolimatta rinteissä järjestettiin vielä jopa kansallisen tason kilpailuita pujottelussa ja suurpujottelussa. Loivuusasia ei ollut muutenkaan aivan yksiselitteinen, saavuttihan nopeuslaskun Grand Old Man, Kalevi ”Häkä”

²⁴ LHS:n arkisto, kansio Ck:1

²⁵ Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

²⁶ LHS:n arkisto, kansio Ck:2, Kisaviestiin kirjoitettu juttu 25.10.1985

²⁷ HIM lehtileikearkisto 16 D 2, ESS 21.3.1987

Häkkinen rinteessä liki 100 kilometrin tuntinopeuden huonolla kelillä ja oli sitä mieltä, ettei 110 kilometrin tuntivauhti olisi paremmissa sääolosuhteissa millään muodoin vaikea saavuttaa.²⁸

Keskuksen kehittämisestä esitettiin vuosikymmenen alussa kauaskantoisia ja rohkeitakin suunnitelmia,²⁹ mutta lopulta keskityttiin lähinnä jo olemassa olevien palveluiden parantamiseen. Rakennuskantaa uudistettiin mm. laajentamalla ja remontoimalla vanhoja rakennuksia sekä rakentamalla uusia. Esimerkiksi vuonna 1985 rakennettiin pinta-alaltaan 140 neliömetrin laajuinen, hirsinen ”huoltorakennus”, jonne sijoitettiin välinevuokraamo, suihkuja ja pukuhuoneita.³⁰ 1970-luvun puolivälissä perustettua asuntovaunualuetta uusittiin ja laajennettiin jatkuvasti. Karavaanarit olivatkin yksi tärkeimmistä asiakasryhmistä asuntovaunupaikkojen vuokrauksesta saatujen tulojen vuoksi.³¹ Saavutettavuuden suhteen merkittävää oli tieyhteyksien paraneminen tievastuun siirryttyä tiehoitokunnalta kunnalle. Lumetuksessa siirryttiin omavaraisuuteen, kun oma lumitykki hankittiin vuonna 1981. Kolmas hiihtohissi hankittiin kaudella 1981-1982, samoin rakennettiin lumetuksen varmuutta parantava ja yölumetuksesta vapauttava kiinteä putkilinja lumitykeille. Rinteiden kunnossapito tehostui edelleen, kun syksyllä 1986 hankittiin toinen lumitykki ja kevättälvella 1987 uusi rinnekone. Tapahtumia järjestettiin monipuolisesti varsinkin asuntovaunuilijat huomioiden. Aktiviteettien kirjo ulottui hankitansseista pulkkailun, makkaranpaiston ja sählyn pelaamisen kautta bingoiltoihin. Kaikkiaan Tiirismaa oli melko vahvoissa asemassa kilpailijoihinsa nähden 1980-luvulla. Edellisen vuosikymmenen lopulta alkanut toiminnan voimakas kehittäminen vei keskuksen paikoin jopa edelläkävijäksi Etelä-Suomessa ja antoi esimerkillään kehitysimpulssin monille muille keskuksille, mm. Himokselle.³²

Skimbaavan 1980-luvun kääntyessä loppuaan kohden oli hiihtokeskusten välinen kilpailu kiristynyt huomattavasti. Uusia, usein pieniä, keskuksia oli noussut valtion investointiavustusten turvin kuin sienä sateella ja monet vei konkurssiin muutaman vuosikymmenien taitteeseen osuneen lämpimän ja vähälumisen talven ja ylikuumentuneiden markkinoiden yhdistelmä. 1980-luvun jälkipuoliskolla tehdyt suunnitelmat Tiirismaan varalle olivat kuitenkin kunnianhimoiset. Kaikkiaan niiden toteuttamisen aikavälillä 1988–1992 arvioitiin nielevän rahaa noin viisi miljoonaa markkaa, mutta Lahden MM-kilpailuiden tuoton yhdessä Tiirismaalle suunniteltujen uusien omistusjärjestelyiden kanssa arveltiin mahdollistavan suursatsauksen. Luonnollisesti uudistusten oletettiin näkyvän myös tulojen tuntuvana nousuna. Lahden Hiihtoseura osti 27.8.1987 maanviljelijä Uljas Sokalta viisi hehtaaria maata tarkoituksena sulauttaa alue Tiirismaan laskettelukeskukseen uudeksi, 450 metriä pitkäksi rinteeksi, jonka korkeusero oli 80 metriä. Tavoitteena oli myös kasvattaa karavaanarialuetta 90:stä paikasta viiden vuoden kuluessa 200 kiinteään kausipaikkaan ja 50 vaihtuvaan sähköpaikkaan. Kehittämissuunnitelmissa tuotiin esille pyrkimys laskettelukeskuksen ympärivuotiseen käyttöön. Yhteistyötä Messilän kanssa ja Vesijärven mahdollisuuksia oli esitetty hyödynnettäviksi (kehittämisideat olivat pitäneet sisällään muun muassa golfia, hevosia, veneilyä, karavaanareita ja lenkkeilyä/kuntoilua), jotta olisi mahdollista saada keskus tuottamaan myös laskettelusesongin ulkopuolisena aikana.³³ Uuden hankinnan, Leitner-hissin, arvioitiin lisäävän nousukapasiteettia jopa 40 prosentilla. Lisäksi lumetusjärjestelmä laajentui kattamaan koko rinnealueen, kun kahden tykin arsenaali tuplattiin. Toiveikkuus ei ollutkaan vailla pohjaa, sillä vieraita rinteissä riitti (esim. 968 111 rekisteröityä nousua kaudella 1987-1988), eikä keskus ollut tehnyt taloudellista tappiota sitten vuoden 1979. Kun taloudelliset panostukset eivät olleet suuren suuria, oli ollut mahdollista pitää toiminta tasaisen kannattavana:

²⁸ LHS:n arkisto, kansio Hd:12

²⁹ Ks. mm. Matti Koskela; Markku Viitasalo 18.4.1980 (LHS:n arkisto, kansio Ck:1)

³⁰ LHS:n arkisto, kansio Ck:1

³¹ LHS:n arkisto, kansio Ck:2, ilmoitus/mainos

³² Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

³³ LHS:n arkisto, kansio Hd:12

”Tehtiin joka vuosi sinne vuoteen 1988 asti suhtkoht hyvää tulosta hiihtoseuralle. Siinä mielessä, kun se ei ollut liian suureksi paisunut, sillä pienelläkin kuviolla kun saatiin hissikapasiteetti toimimaan, niin kahvio tuotti tulosta ja samoin itse mäki. Että me tultiin toimeen omillamme, paitsi se, että vipattiin ne rahat hissien kapuloihin ja sitten tähän parantamiseen, lumitykkeihin, mutta nämä oli sellaisia että ne hankittiin aina pikkuhiljaa”³⁴

Voimallisen mainonnan avulla oltiin saatu erityisesti helsinkiläiset laskettelun harrastajat löytämään tiensä Tiirismaalle. Osaltaan suuresta kävijämäärästä vastasivat koululaiset, joiden osuus kävijöistä oli kasvanut vuosi vuodelta. Lisäksi mm. Päijät-Hämeen freestyle-laskijat olivat keskittämässä toimintaansa Tiirismaalle.³⁵ Näkymät olivat 1990-lukua lähestyttäessä siis hyvät, ankarasta kilpailusta huolimatta. Ainoana todellisena huononnuksena entiseen verrattuna näki moni Tiirismaan kehittämisestä 1980-luvun lopulla vastannut henkilö talkooinnostuksen hiipumisen vuosikymmenen mittaan.

1990-luku: yhdistyksestä osakeyhtiöksi ja sulautuminen Messilään

Uusi vuosikymmen alkoi laskettelun kannalta surkeissa merkeissä: suomalaiset saivat ihmeteltäväkseen vuosisadan siihen asti lämpimimmän helmikuun. Lasketteluvälineiden myynti oli laskenut jo kahden edeltäneen talven aikana ja kolmas huono talvi oli tosiasia öljyn korkean hinnan, lumen puutteen ja veronpalautusten viivästymisen vuoksi.³⁶ Lisänsä ahdinkoon toi varmasti myös taloudellisen laman aikaansaama yleinen kulutusvoiman heikentyminen. Jos lasketteluharrastus oli 1980-luvulla levinnyt yhä laajempiin kansanpiireihin, se 1990-luvun alkupuolella tuskin enää tavoitti uusia Matti Meikäläisiä. Alati lisääntyvien laskettelukeskusten välisen kilpailun kiristyminen sai aikaan laskettelukeskusten panostamisen oheis- ja erikoispalveluihin. Pelkkä hissillä varustettu rinne ei enää riittänyt maksaville asiakkaille, joten heitä alettiin houkutella moottorikelkkasafareiden ja muiden ”elämispakettien” sekä iglu-saunan kaltaisten kuriositeettien avulla. Pienet keskuksat suuntautuivat palveluiden erikoistumiseen, suuret monipuolistumiseen. Jakautuminen etelän laskettelurinteisiin ja pohjoisen lomakeskuksiin, joissa saattoi muun toiminnan ohessa myös lasketella, jyrkkeni entisestään. Kun pohjoiseen mentiin lomailemaan viikoksi tai kahdeksikin kerrallaan ja siis tekemään paljon muutakin kuin laskettelemaan, tultiin etelän keskuksiin lähinnä viettämään päivä rinteessä ja palattiin yöksi kotiin.³⁷

Edellisen vuosikymmenen lopulla alkanut kehitys, jossa Tiirismaahan oli sijoitettu yhä enemmän rahaa ja sen myötä väistämätön muutos asiastaan innostuneiden harrastajien yhdistyksestä liikeyritykseksi, saavutti kulminaatiopisteensä vuosikymmenen vaihduttua. Tehdyt suuret investoinnit mm. kolmanteen rinteeseen ja uuteen, kalliiseen hissiin saivat aikaan tilanteen, jossa asioiden hallinnoiminen entiseen tapaan muodostui epäkäytännölliseksi. Yhdistyksen katsottiin mm. rajoittavan luottojen valintaa ja hidastavan päätöksentekoa sekä painottavan LHS:n tulos- ja taselukuja epäsuhteisesti.³⁸ Kun tulorahoitus ei riittänyt investointien rahoitukseen, vaaransivat Tiirismaan velat jopa Lahden Hiihtoseuran talouden.³⁹ Ry -muotoinen Tiirismaan hiihtokeskus tuli tiensä päähän 25.6.1990, kun perustettiin Tiirismaan Rinteet Oy. Yhtiön kaikki 1000 osaketta merkitsi Lahden Hiihtoseura. Näin Tiirismaasta aiheutuneet velat siirtyivät liikeyritykselle, jonka toiminta-ajatus määriteltiin yhtiöjärjestyksessä seuraavasti: ”Yhtiön toimialana on harjoittaa laskettelukeskustoimintaa, muuta lasketteluun ja talviurheiluun liittyvää toimintaa,

³⁴ Haastattelu: Veli-Pekka Jokinen 7.12.2005

³⁵ LHS:n arkisto, kansio Hd:12

³⁶ HIM lehtileikearkisto 16 D 2

³⁷ Haastattelu: Matti Koskela 28.11.2005

³⁸ LHS:n arkisto, kansio Hd:12

³⁹ Haastattelu: Hannu Roine 13.12.2005

urheilukeskustoimintaan liittyvää muuta liiketoimintaa sekä arvopaperikauppaa. Toimialaansa varten yhtiö voi omistaa kiinteistöjä.”⁴⁰

Yhtiöittäminen ei kuitenkaan ratkaissut perusongelmia Tiirismaan ylläpidossa, joita edellisen vuosikymmenen optimistisesta loppunuotista huolimatta olivat mm. vanheneva rakennuskanta ja kalusto yhdistettynä Messilän vuosi vuodelta venyttämään etumatkaan asiakkaiden vaatimien oheispalveluiden suhteen. Jopa 1980-luvulla hyvin tuottanut karavaanaritoimintakin oli siirtymässä enenevässä määrin Messilään, pääasiassa juuri parempien palveluiden vuoksi.⁴¹ Suuren yksittäisen kolhun Tiirismaan tulevaisuudennäkymille oli aiheuttanut suunnitelman 25–35 mökin lomakylän rakentamisesta laskettelukeskuksen yhteyteen kaatumisen osayleiskaavaan, joka olisi sallinut mökit vain, jos ne olisi liitetty viemäriverkkoon. Hollolalla ei tuolloin ollut taloudellisia mahdollisuuksia ulottaa verkostoa Tiirismaalle asti. Kaiken kukkuraksi uusi hissi ja rinne eivät täyttäneet niihin kohdistettuja suuria kävijämäärien lisäysodotuksia. Monien osatekijöiden lopputulema oli, että tasavertaisen kilpailuaseman uudelleen saavuttaminen ja ylläpitäminen mm. Messilään ja Himokseen nähden olisi vaatinut panostuksia, joihin ei ollut resursseja.⁴²

Kun syventyneessä ahdingossa vaihtoehtona sisarkeskusten yhteistoiminnan tiivistämiselle yhteismarkkinoinnista ja -lipuista jonkinasteiseksi sulautumiseksi olisi ollut molemmille kannattamattoman kilpailun jatkaminen, oli valinta helppo tehdä. Laskettelukeskusten yhdistämiseen johtanut yhteistyösopimus solmittiin LHS:n ja Messilän Maailman kesken vuonna 1996. Tiirismaalla oli yhdistymisen tapahtuessa neljä rinnettä ja neljä hissiä, vakituista henkilökuntaa kolme ja sesonkina 15–20 henkeä. Messilän Maailmalla puolestaan oli yhdeksän rinnettä ja seitsemän hissiä. Hiljaisena kautena se työllisti noin viisi työntekijää, kiireisimpänä aikana jopa lähes sata. Messilään verrattuna Tiirismaan rinteet olivat paremmat hieman edistyneempien laskettelijoiden käyttöön niiden jyrkemmän kallistuskulman vuoksi, mutta Messilän palvelutaso ravintoloineen oli puolestaan huomattavasti Tiirismaata korkeammalla. Akuuttia taloudellista pakkoa ei kummallakaan keskuksella yhdistymiseen varsinaisesti ollut, vaikka menneiden, heikkojen lumivuosien kehnot tulokset rasittivatkin yhä. Molempien viimeinen kausi erillään (1995–1996) oli ollut hyvä, tai ainakin tyydyttävä, mutta aikansa yritysmaailmassa oli yksi muotiasana ylitse muiden: kustannustehokkuus. Sitä tavoitellessa haluttiin samalla luoda eteläisimpään Suomeen yksi vahva keskus kilpailukykyiseksi vaihtoehdoksi mm. Himokselle. Kauden 1996–1997 aikana laskettelu Tiirismaan-Messilän rinteissä oli tarkoitus keskittää Messilään, kun taas Tiirismaan olisi jäänyt alpinistien harjoitus- ja valmennuspaikaksi sekä yleisölle avoimeksi huippusesongin aikana. Pian kuitenkin huomattiin kahden keskuksen ylläpito kannattamattomaksi, eivätkä Tiirismaan rinteet enää avautuneet.⁴³ Perusrakenteet ja rinnepohjat ovat kuitenkin olemassa, joten Tiirismaan ottaminen laskettelukäyttöön jälleen tulevaisuudessa on täysin mahdollista, onhan Tiirismaa yhä Etelä-Suomen korkein rinne.

⁴⁰ LHS:n arkisto, kansio Ck:2, Pöytäkirja Tiirismaan Rinteet Oy:n perustavasta kokouksesta 25.10.1990

⁴¹ Haastattelu: Hannu Roine 13.12.2005

⁴² Haastattelu: Hannu Roine 13.12.2005

⁴³ Haastattelu: Hannu Roine 13.12.2005

Lähteet

Arkistot:

Hiihtomuseon lehtileikearkisto
Hiihtomuseon käsiarkisto
Lahden Hiihtoseuran arkisto

Haastattelut:

Matti Koskela, 28.11.2005
Veli-Pekka Jokela, 7.12.2005
Hannu Roine, 13.12.2005

Kirjallisuus:

Häkkinen, Paavo (1972): Lahden Hiihtoseura 1922-1972. 50-vuotisjuhlajulkaisu, Lahti.
Vuorio, Pentti (2002): Lahden Hiihtoseura 80 vuotta. Vuodet 1982-2002, Lahti.